УДК 657.62:338.24

Олійник О.В.

СТАН ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ АДАПТИВНОСТІ ДО ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАПИТІВ

Проведено моніторинг стану організації та здійснення економічного аналізу на суб'єктах господарювання України з урахуванням можливості задоволення інституційних запитів, виявлено та проведено групування причин неефективності здійснення економічного аналізу на суб'єктах господарювання

Постановка проблеми. Економічний аналіз є прикладною економічною наукою та практичною діяльністю з відповідними системоутворюючими ознаками. Економічний аналіз як прикладна функціональна наука тісно взаємопов'язана із практикою: вивчає, розробляє, удосконалює методи отримання, обробки інформації про економічні явища та процеси, їх становлення та розвиток. Практика виступає: 1) джерелом пізнання, адже існування економічного аналізу викликано потребами практики; 2) основою пізнання, його рушійною силою – пронизуючи весь процес наукового пізнання, починаючи від емпіричного його рівня і до побудови абстрактних теорій, постійний рух від конкретного до абстрактного і у зворотному напрямі; 3) фундаментальним спрямуванням (метою у загальному розумінні) – наукове пізнання відбувається не заради самого себе, а для забезпечення регулювання економічних явищ і процесів, їх розвитку, підсилення позитивних тенденцій та нівелювання негативів; 4) складовою критерію істинності та цінності отриманого знання – перевірка знання на істинність є складним і неоднозначним процесом, враховуючи постійну динамічність економічного середовища. Економічний аналіз поєднує наукові теорії, фундаментальні положення, принципи та методи, що пояснюють дослідницьку галузь суспільних відносин, а разом з нормативно-правовою базою формує теоретико-правові засади аналітичної діяльності. Постає питання дослідження стану економічного аналізу як практичної діяльності, а також можливості задовольняти інституційні запити, використовуючи результативну аналітичну інформацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом 2002-2009 рр. були проведені дослідження діяльності суб'єктів господарювання України, в тому числі організації та здійснення економічного аналізу в межах таких науково-дослідних робіт (код КПКВ – 2201020 "Фундаментальні дослідження у ВНЗ"): "Розробка стратегії соціально-економічного розвитку регіону" (номер державної реєстрації 0102U006355); "Організація та методологія бухгалтерського обліку і контролю в контексті інтеграції України в Європейський Союз" (номер державної реєстрації 0105U000466); "Аналітичне забезпечення економічної діяльності в контексті інтеграції України в Європейський союз" (номер державної реєстрації 0106U008457), "Теорія і методологія економічного аналізу в контексті нової парадигми економіки України" (номер державної реєстрації 0107U011276).

Результати оцінки стану практики економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання сформовані на підставі авторського обстеження та за результатами анкетування різних цільових груп:

– працівників економічних служб підприємств. Дослідження проводилося на 110 промислових підприємствах Житомирської області різних організаційно-правових форм господарювання;

– аудиторів (35 аудиторських фірм, 52 самостійно практикуючих аудитора), представників консалтингових фірм, системи державного контролю, економічних служб державних органів обласної та міської виконавчої влади;

– викладачів вищих навчальних закладів України, Республіки Білорусь, Російської Федерації, Польщі, Чехії, Республіки Болгарія, Великобританії.

Метою дослідження є провести моніторинг стану організації та здійснення економічного аналізу на суб'єктах господарювання України з урахуванням можливості задоволення інституційних запитів

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами проведеного дослідження виявлено таку загальну проблему – відсутність на суб'єктах господарювання системи економічного аналізу, функціонування якої забезпечуватиме зростання ефективності системи управління в цілому. Серед найбільш проблемних напрямів практики економічного аналізу виокремлюються такі:

1. Застосування економічного аналізу у діяльності суб'єктів господарювання (в управлінні, аудиті, наданні консалтингових послуг).

Кінець XX ст. характеризується кардинальними змінами в організації економічного аналізу. На зміну планово-економічним відділам, відділам нормування, праці та заробітної плати, до компетенції яких відносилися питання здійснення економічного аналізу на державних підприємствах, такі функціональні обов'язки були перекладені на головних бухгалтерів, фінансових директорів, керівників функціональних підрозділів або взагалі ігнорувалися. На початку XXI ст. ситуація змінюється, зростає попит на фахівців-аналітиків. Аналітична діяльність крім допоміжної, сервісної (в системі управління окремого суб'єкта господарювання) формується як основна. Формується ринок аналітичних послуг, результативна аналітична інформація (результат, отриманий при здійсненні економічного аналізу) як об'єкт купівлі-продажу має свою ринкову вартість, на неї є попит та пропозиція. Послуги з проведення економічного аналізу стають вагомою складовою діяльності аудиторів, консалтингових фірм.

Результати анкетування різних груп респондентів щодо використання ними в своїй професійній діяльності знань з економічного аналізу ілюструє рис. 1.

Серед респондентів першої групи, а саме тих, хто працює у межах окремого суб'єкта господарювання – головні бухгалтери, керівники функціональних економічних служб, керівники лінійних підрозділів (в тому числі начальники цехів, виробничих підрозділів), найбільша частка суб'єктів, що використовують економічний аналіз в процесі своєї діяльності, – це головні бухгалтери. Так, у 2002 р. 87 %, а у 2007 р. – 90,5 % головних бухгалтерів констатували, що користуються аналітичними прийомами, у більшості випадків на власний розсуд, за потребою. Негативною тенденцію є зниження рівня використання економічного аналізу серед керівників лінійних підрозділів (з 31 % у 2002 р. до 22 % у 2007 р.). Серед основних причин такого стану: незацікавленість і відповідно незатребуваність результатів аналітичних робіт серед управлінців середнього та вищого ієрархічного рівня; реорганізація організаційних структур промислових підприємств і відсутність чітких посадових обов'язків лінійних керівників.

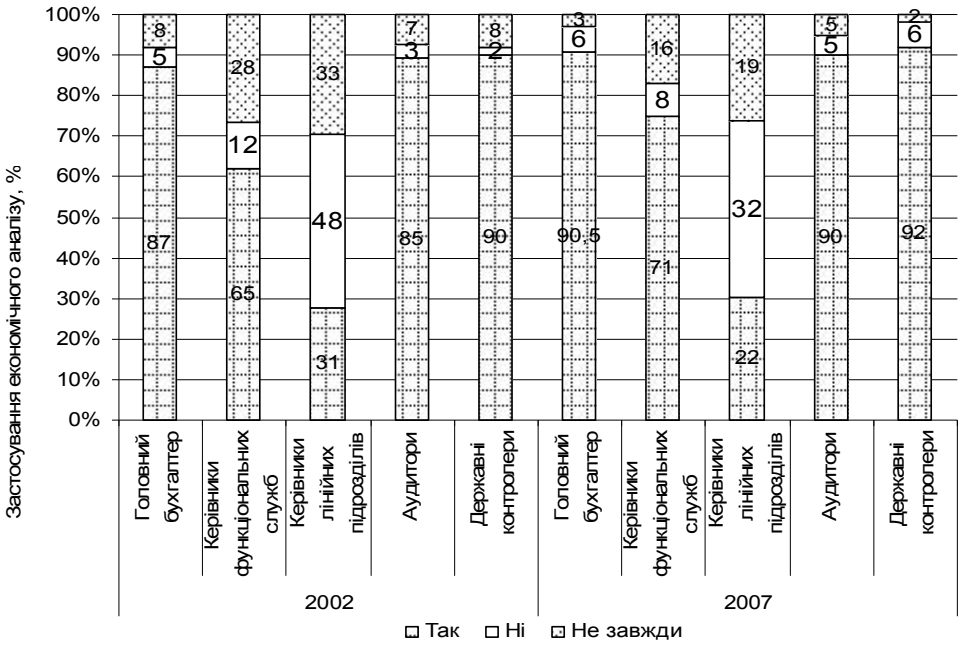

Рис. 1. *Рівень застосування економічного аналізу в професійній діяльності різних суб'єктів[1], %*

Функціонування нових форм організації та ведення бізнесу (концерни, корпорації, консорціуми), зміна масштабів та видів діяльності спричиняє трансформацію підходів до організації та проведення аналітичної роботи. Більшість підприємств, маючи великий адміністративний ресурс, розвинуту організаційну інфраструктуру потребують відповідної організації аналітичних робіт. При цьому можливі такі підходи: створення самостійного відділу економічного аналізу або здійснення аналізу відповідними економічними службами підприємства. Формуючи аналітичну службу необхідно враховувати обмеженість ресурсів, насамперед фінансових, для здійснення комплексного економічного аналізу. З іншого боку, необхідним є забезпечення замкненого кола управління (облік – планування – аналіз – контроль – аналіз) на кожному із ієрархічних та функціональних рівнів управління суб'єкта господарювання. Задля забезпечення ефективності аналітичної діяльності і зацікавленості управлінського персоналу і власників підприємств має бути ідентифікована спрямованість процедур з економічного аналізу.

Результати анкетування обраних цільових груп респондентів виявили таку структуру суб'єктів щодо функціонального закріплення виконання завдань з економічного аналізу (рис. 2).

[1] Для наочності отриманих даних на рис.3.1 наведено інформацію за результатами анкетування у перший і останній рік дослідження, загальна тенденція зберігається і всередині інтервалу.

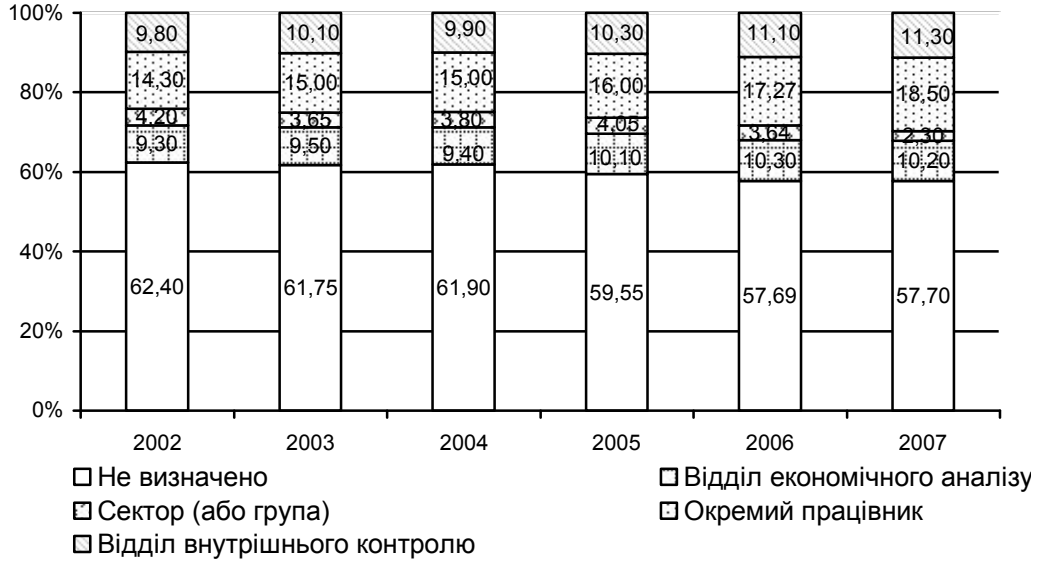

Рис. 2. *Внутрішні суб'єкти з економічного аналізу, структурне співвідношення, %*

Відповідно, на більшості суб'єктів господарювання протягом періоду, який досліджується, не виділяється структурний підрозділ, до функціональних обов'язків працівників якого належить проведення економічного аналізу. Однак ця тенденція є спадною (на 4,7 пункти менше у 2007 р. порівняно з 2002 р.), відповідно можна констатувати посилення уваги до аналітичних робіт. Частка підприємств, де є функціональний підрозділ з економічного аналізу, має тенденцію до зростання.

Як правило, виконання окремих завдань з економічного аналізу належить до компетенції бухгалтерської служби або планово- економічних відділів. Останнім часом серед середніх та великих підприємств набуває поширення тенденція до створення служби внутрішнього контролю, до посадових обов'язків співробітників якої включається виконання аналітичних робіт.

На більшості підприємств, діяльність яких досліджувалася, спостерігається незацікавленість власників (керівників) підприємств в організації та функціонуванні системи економічного аналізу у зв'язку з нерозумінням або неможливістю визначення вигод, що така система може надати, превалює консерватизм системи управління. Разом з тим, специфіка аналітичної діяльності полягає в тому, що, застосовуючи елементарні аналітичні прийоми, методики і фактично здійснюючи економічний аналіз, працівники виконують такі дії інтуїтивно.

Серед респондентів другої групи переважна більшість – понад 90 % аудиторів і державних контролерів (суб'єктів системи державного контролю) – констатували, що в процесі своєї професійної діяльності застосовують економічний аналіз: 22 % аудиторів щоразу при проведенні аудиторських перевірок, 26 % – виключно за наявності конкретного замовлення клієнта, а більше 50 % – за потребою, на власний розсуд. Тут необхідно враховувати, що аналітичні дослідження аудиторами, представниками консалтингових фірм проводяться на замовлення, відповідно до вимог, цільових установок, визначених замовником. Аналітик залежно від отриманого замовлення будує відповідну технологію здійснення економічного аналізу, робота проводиться в певних межах (інформаційних, фінансових, часових, методичних тощо). Отриманий результат проведеного дослідження, як правило, не націлений на використання іншими, сторонніми групами фахівців. Звернемо увагу і

на таку деталь: незалежно від того, хто саме проводить аналітичні дослідження, – працівник певного підприємства чи сторонній аналітик, – рішення про його здійснення ухвалюється представником управлінської ланки.

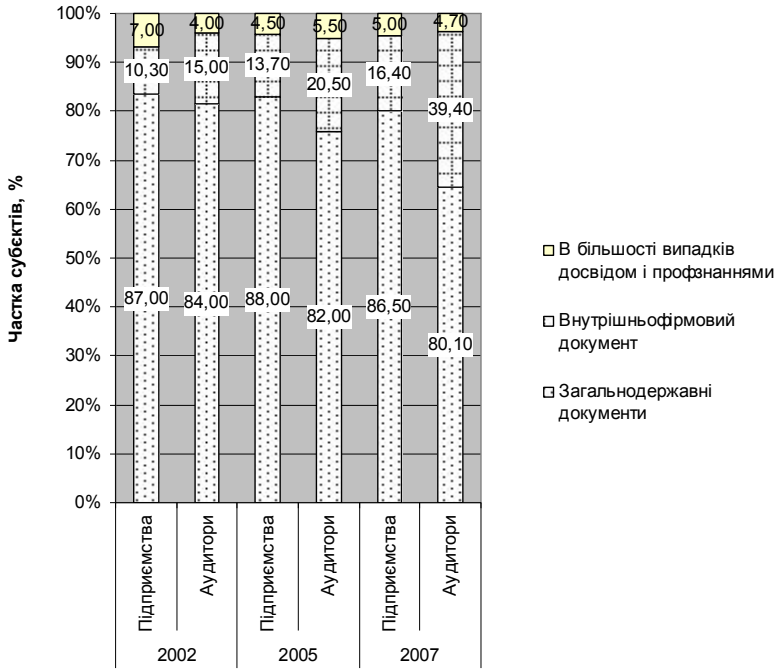

Рис. 3. *Рівень регламентації організації та здійснення економічного аналізу[2], %*

Проводячи анкетування серед аудиторів, представників консалтингових фірм та тих суб'єктів, хто здійснює різноманітні аналітичні дослідження на замовлення суб'єктів господарювання, виявлено сприятливі та несприятливі умови для їх проведення. Основні з них, розташовані в порядку зниження рівня дії ,на думку респондентів, є такими:

– група сприятливих умов: кваліфікований персонал, наявність фінансових ресурсів; досвід виконання подібних замовлень на аналітичні дослідження; чіткість та відкритість цільового спрямування замовлення; забезпечення доступу до інформаційної бази; здатність замовника до сприйняття отриманих результатів, розуміння неординарних пропозицій, відкритість до дискусій, гнучкість;

– група несприятливих умов – негативні прояви перерахованих вище умов – низька кваліфікація персоналу, відсутність достатніх фінансових ресурсів і т.д. Крім цих умов називаються ще такі: наявність принципових розбіжностей між замовником та виконавцями; приховані інтереси різних груп, які представляють замовника; відсутність можливості чітко сформувати кінцеву мету дослідження.

2. Регламентація та стандартизація економічного аналізу.

Організація та здійснення економічного аналізу не має жорсткої регламентації системою нормативних актів, на відміну, наприклад, від бухгалтерського обліку. Більшість суб'єктів при організації та здійсненні економічного аналізу користуються виключно загальнодержавними нормативними документами: положеннями, роз'ясненнями або методичними рекомендаціями міністерств та відомств, міжнародними стандартами аудиту тощо.

[2] Тут і далі до групи "підприємство" включені результати анкетування обліково-економічних працівників суб'єктів господарювання.

Позитивною є тенденція збільшення частки аудиторів та аудиторських фірм, які розробляють внутрішньофірмові документи з регулювання аналітичних робіт, тим самим формуючи корпоративну аналітичну культуру працівників. Так, якщо у 2002 р. 15 % аудиторів та 10,3 % обліково-економічних працівників суб'єктів господарювання використовували внутрішньофірмові документи при здійсненні економічного аналізу, то у 2007 р. їх частка зросла до 39,4 % та 16,4 % відповідно.

Аналітична діяльність, як і будь-яка інша діяльність, для забезпечення її результативності потребує відповідного регулювання. Аналіз рівня регламентації за 2002-2007 рр. підтверджує, що на більшості суб'єктів господарювання не розробляється внутрішній документ, що регулює аналітичні процеси. Це унеможливлює проведення комплексного систематичного економічного аналізу, тим самим знижуючи ефективність всієї системи управління.

Разом з тим можемо констатувати зростання частки підприємств, що формують окремі внутрішні документи, в яких складовими є розробки з регулювання економічного аналізу: Положення (наказ) з економічної роботи, в т.ч. облікової політики, економічного аналізу, внутрішнього контролю (8,01 %), внутрішньофірмовий стандарт підприємства з питань економічного аналізу (5,4 %), інші документи.

Структура відповідальних співробітників за здійснення аналітичних робіт та їх організацію. Найбільша питома вага у 2002-2007 рр. серед співробітників, відповідальних за виконання аналітичних робіт, припадає на головного бухгалтера від 26 % у 2002 році до 30 % у 2007 році. Це пояснюється тим, що особа, яка відповідає за правильність ведення бухгалтерського обліку, на більшості підприємств уособлює центр здійснення економічних робіт, в тому числі організовує та здійснює необхідні аналітичні дослідження за наявною інформацією.

Згідно з отриманими даними отримує поширення тенденція до зростання частки суб'єктів господарювання, на яких за здійснення аналітичних робіт відповідають: фінансовий директор, порівняно із 2002 р. їх частка зросла на 9,9 пунктів), начальник відділу економічного аналізу (на 0,8 п.), начальник фінансового відділу (на 3,4 п.), інші співробітники.

3. Цільове та функціональне спрямування економічного аналізу, періодичність проведення та часова спрямованість.

Економічний аналіз є засобом створення основного ресурсу нової економіки – інформації. На початку XXI ст. результативність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання стає все більшою мірою залежною від якості інформації, значна частина якої формується саме в системі економічного аналізу. В процесі аналітичного дослідження відбувається створення нового якісно-змістовного знання на базі інтелектуальної переробки інформаційних масивів. Значна частка аналітичних робіт в межах підприємства (за твердженням більше 80 % осіб, які брали участь в анкетуванні) спрямована на системне та комплексне дослідження діяльності суб'єкта господарювання і розвиток структурних підрозділів для забезпечення найбільш повного використання та приросту його економічного потенціалу. Тим самим задовольняються внутрішні потреби оперативного, короткострокового і довгострокового управління (результати такого аналізу, як правило, є конфіденційними). За умови проведення економічного аналізу на вимогу (за ініціативи) певної групи користувачів результати дослідження виявилися такими (рис. 4).

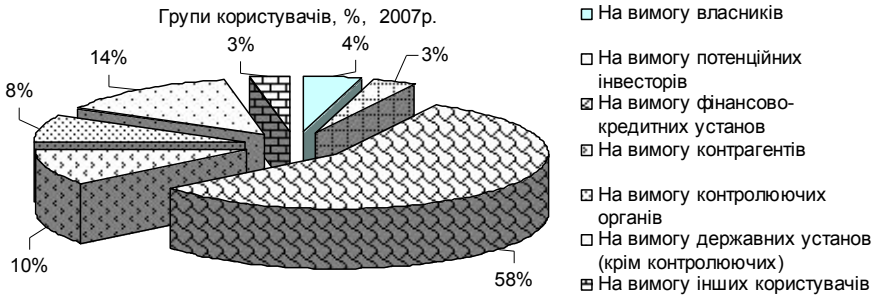

Рис. 4. *Структура аналітичних робіт, ініційованих відповідною групою суб'єктів, 2007 р., %*

Економічний аналіз проводиться на запит таких цільових груп, як власники, потенційні інвестори, фінансово-кредитні установи, державні контролюючі та інші органи (зокрема, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державний пенсійний фонд, фонди соціального страхування), контрагенти.

Переважна більшість респондентів (65 %) здійснює економічний аналіз на вимогу фінансово-кредитних установ. Як правило, це пов'язано з процедурами отримання кредитів та оцінкою кредитоспроможності суб'єкта господарювання. Незадовільною є ситуація щодо проведення економічного аналізу за ініціативи власників, частка таких робіт складає в середньому 5 %. Це ще раз підтверджує незацікавленість власників у організації економічного аналізу, а також недостатній рівень економічної освіченості у цілому.

На основі оцінки часової та функціональної спрямованості економічного аналізу за результатами анкетування обліково-економічних працівників підприємств та практикуючих аудиторів Житомирської області можна зробити такі висновки. У практиці економічної діяльності суб'єктів господарювання значна частка аналітичних робіт має ретроспективну спрямованість (більше 70 %). Втім ретроспективний економічний аналіз пов'язаний із недоліками: зниження дієвості через відірваність у часі від економічних явищ та процесів, прийнятих рішень, вжитих заходів; орієнтація на систематизовану інформацію, яка зазнає певної статистичної обробки, що знижує достовірність висновків і пропозицій.

Як свідчать результати проведеного дослідження основна увага обліково-економічного персоналу підприємств при здійсненні аналітичних робіт спрямовується на оцінку поточного стану певного об'єкта, в якості якого розглядається як діяльність суб'єкта господарювання в цілому, так і окремі економічні явища та процеси; відповідність їх рівня та розвитку заданим параметрам (як правило, планово-нормативним). Частка таких робіт за даними 2007 р. становить 75 % всього обсягу аналітичних робіт. Практично не приділяється увага можливостям економічного аналізу щодо діагностування економічних явищ та процесів, виявлення та обґрунтування причинно-наслідкових зв'язків між економічними явищами та процесами, їх вимірювання у часі та просторі, розкриття сутності та внутрішньої природи або закономірностей розвитку явищ і процесів, які відбуваються у діяльності підприємства. Частка таких робіт, за даними анкетування як обліково-економічного персоналу, так і аудиторів складає менше 30 % усіх аналітичних робіт, що проводяться різними суб'єктами для внутрішніх потреб системи управління і на замовлення. Незначною є частка аналітичних процедур, спрямованих на забезпечення стратегічних потреб суб'єктів господарювання. Якщо серед аудиторів, аудиторських та консалтингових фірм замовлення щодо

здійснення прогнозного (перспективного) економічного аналізу складають приблизно 12 %, то на підприємствах такі дослідження займають лише 5 % усього обсягу аналітичних робіт. Наявне нерозуміння переваг, що отримує менеджмент в результаті проведення аналітичних робіт, спрямованих на стратегічний розвиток. Адже на підставі висновків попередніх аналітичних і прогнозних робіт визначаються критичні проблеми, фактори розвитку та перспективні напрями діяльності.

Відсутність подібних досліджень призводить до незатребуваності такого напряму аналітичних досліджень. Крім того, однією з причин незначної частки прогнозних аналітичних робіт є потреба у застосуванні складних і трудомістких прийомів та способів: кореляційно-регресійного аналізу, екстраполювання, методу аналогії, експертних оцінок, моделювання тощо і, звичайно, на базі комп'ютерних технологій.

Один із принципів аналітичної роботи – принцип періодичності – передбачає необхідність систематичного проведення аналітичних досліджень на базі високої їх організації та планування, що не дотримується багатьма суб'єктами господарювання.

За результатами проведених досліджень 65,8 % аналітичних робіт носять епізодичний, одноразовий характер, 29 % – здійснюється періодично, а 5 % – систематично.

При цьому необхідно враховувати, що відбувається зміна часток поточного, ретроспективного та прогнозного економічного аналізу залежно від ієрархічного рівня управління. На верхніх ланках управління закономірно зростає частка перспективного аналізу, на нижніх – поточного. Крім того, необхідно враховувати, що на якість аналітичних досліджень впливають різноманітні обмеження, а саме кадрові, інформаційні, часові, фінансові. Відповідно, глибина, обсяг і зміст аналітичних досліджень балансують між бажаними та такими, що відповідають реальним можливостям.

4. Зміст та обсяг аналітичних робіт, основні аналітичні об'єкти та методи, що використовуються.

Серед різних груп респондентів частка тематичного та комплексного економічного аналізу варіюється. Так, за результатами анкетування обліково-економічних працівників частка тематичних аналітичних робіт складає 47,5 %, а представників аудиторських фірм – 72 %, тоді як частка комплексного економічного аналізу становить 41,8 % і 33 % відповідно. Такий стан певним чином можна вважати закономірним.

На підприємствах, де не функціонує система економічного аналізу, аналітичні роботи також виконуються за потребою і є, як правило, тематичними. Тобто економічний аналіз здійснюється за тими питаннями та об'єктами, що в конкретний момент найбільше цікавлять управлінський персонал або інших суб'єктів-замовників. Крім того, проведення комплексного економічного аналізу потребує значних ресурсів, як фінансових, так і часових, кадрових.

Оцінюючи результати анкетування щодо структури аналітичних робіт за об'єктами, їх можна узагальнити таким чином (рис. 5).

Рис. 5. *Структура аналітичних робіт за об'єктами*[3]*, %*

[3] Надана спрощена назва об'єкта. Звичайно, при здійсненні економічного аналізу досліджується не сама діяльність або процеси виробництва, придбання тощо, а їх економічний бік; не основні засоби, матеріальні ресурси, трудові ресурси і т.д., а забезпеченість та ефективність використання таких ресурсів.

Виділення об'єктів економічного аналізу є коректним з позицій раціональної організації аналітичної роботи, коли необхідно визначитися стосовно обсягу чи аспектів дослідження. З огляду на різну цільову спрямованість економічного аналізу, що здійснюється в межах окремого суб'єкта господарювання і на замовлення аудиторською або консалтинговою фірмою, структура аналітичних робіт за об'єктами буде вирізнятися. Основними об'єктами економічного аналізу, що здійснюється обліково-економічним персоналом підприємств, є: діяльність суб'єкта господарювання в цілому – 83 %, достатність та ефективність використання фінансових ресурсів – 44,3 %, фінансові результати – 41,3 %. За твердженням представників аудиторських і консалтингових фірм, переважна більшість аналітичних досліджень спрямована на оцінку та діагностику фінансового стану суб'єктів господарювання (що пояснюється наявністю вимог державних та інших регулюючих органів щодо необхідності проведення таких досліджень, власне питання аналізу фінансового стану найбільш висвітлені у державних нормативних документах) – 77,6 %; діяльність підприємства замовника – 60 %, достатність та ефективність використання фінансових ресурсів – 42 %. Суттєві відхилення серед вказаних груп респондентів спостерігаємо щодо проведення аналітичних робіт за такими об'єктами: ефективність основних господарських процесів на підприємстві; склад, структура, динаміка та доцільність витрат діяльності. Незначна частка таких аналітичних робіт на замовлення свідчить про небажання розкривати конфіденційну інформацію зовнішнім суб'єктам, а також про несформовану практику залучення сторонніх фахівців для удосконалення бізнес-процесів на підприємстві. Незначна увага приділяється таким економічним явищам та процесам (що є своєрідними атрибутами розвиненості ринкових відносин в економічній системі країни), як оцінка та мінімізація ризиків, інвестиційна діяльність, ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

Серед інших об'єктів, за якими проводяться аналітичні роботи, окремими респондентами названі соціальні та екологічні процеси. Так, здійснюючи економічний аналіз екологічної діяльності (охорона навколишнього середовища та використання природно-ресурсного потенціалу), аналітики ВАТ "Житомирський маслозавод" досліджують витрати та доходи від такої діяльності, ефективність використання екологічно орієнтованих активів підприємства. Проте такі суб'єкти господарювання на сьогодні є винятком.

За результатами дослідження основними методами, що використовуються в аналітичній роботі представниками обліково-економічних служб підприємств та аудиторських і консалтингових фірм Житомирської області, є: порівняння, абсолютні, відносні і середні величини, факторний аналіз, SWOT-аналіз, ряди динаміки, функціонально-вартісний аналіз, метод експертних оцінок.

Більшість респондентів, незалежно від цільових груп, вважають порівняння основним методом аналітичних досліджень. Якщо визначено аналітичний об'єкт, обов'язково відбувається порівняння з явними та неявними стандартами, минулими та майбутніми параметрами тощо. Елемент порівняння за різними критеріями оцінювання, діагностування та пошуку завжди присутній в аналітичних дослідженнях, що й вирізняє такі дослідження від інших.

Цікавими є позиції вчених щодо базового, науково утворюючого методу економічного аналізу. Більшість із тих, хто взяли участь в анкетуванні, вказали на факторний аналіз. Серед інших, найбільш типових відповідей, спостерігалися такі: факторний аналіз у поєднанні з методом порівняння, факторний аналіз у сукупності з елементами моделювання; функціональний аналіз, системний аналіз, сукупність таких сучасних методів, як АВС, SWOT – аналіз та інші.

Вважаємо за доцільне розширити деталізацію інформації за різними аналітичними об'єктами, необхідну для забезпечення потреб управління. Щодо корисності результативної аналітичної інформації, то переважна більшість респондентів серед основних її необхідних якісних характеристик називає достовірність (98,8 %), своєчасність (87,9 %), дієвість (52,4 %) результатів дослідження.

Завершуючи критичну оцінку стану практики економічного аналізу в Україні на прикладі діяльності суб'єктів господарювання Житомирської області, для визначення ефективності здійснення економічного аналізу на суб'єктах господарювання доцільним є використання таких груп критеріїв (якісних характеристик), що розміщені за рівнем значущості з точки зору учасників анкетування:

– доцільність (комплексність і системність економічного аналізу, дієвість аналітичної роботи; достатність, рівень використання результатів для прийняття управлінських рішень);

– надійність (достовірність; точність результативної аналітичної інформації; застосування адекватних завданням і перманентно змінному зовнішньому середовищу, сучасних методів дослідження; достатність ресурсного потенціалу);

– своєчасність (дотримання оптимальних термінів здійснення аналітичних робіт і надання результативної аналітичної інформації системі управління).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, за результатами критичної оцінки стану організації і здійснення економічного аналізу на суб'єктах господарювання України, отриманими на підставі авторського обстеження та за даними анкетування різних цільових груп респондентів, виявлено загальну проблему – відсутність системи економічного аналізу, функціонування якої забезпечуватиме зростання ефективності системи управління в цілому, – і ряд субпідрядних проблемних напрямів. Зокрема, щодо рівня використання економічного аналізу в діяльності управлінського персоналу підприємств, суб'єктів аудиторської діяльності та системи державного контролю; внутрішньої регламентації аналітичних робіт, розподілу функціональних обов'язків; функціональної та часової спрямованості економічного аналізу, періодичності його проведення; складу та рівня застосування методичного інструментарію, форм оприлюднення отриманих результатів. Виявлено та проведено групування причин неефективності здійснення економічного аналізу на суб'єктах господарювання, в т.ч. аудиторами, представниками консалтингових фірм, державними контролерами (табл. 1).

***Таблиця. 1**.Причини недосконалості економічного аналізу як професійної діяльності*

Група причин	*Місця, що відводяться групі причин*								
	Фінансовим директором[3]	*Головним бухгалтером*	*Керівником відділу внутрішнього контролю*	*Керівником планово-економічного відділу*	*Керівником відділу маркетингу*	*Керівниками технічних служб*	*Керівниками виробничих підрозділів*	*Аудиторами*	*Державними контролерами*
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*
І. ЗАГАЛЬНІ ПРИЧИНИ									
Недосконалість законодавчої бази	1	1	1	2	1	1	1	1	1

[3] Тут згруповано дані анкетування осіб, які здійснюють управління економічними процесами на підприємстві. Серед них залежно від організаційної структури управління – фінансовий директор, заступник з економічних питань і т.д.

(суперечливість, неузгодженість положень різних нормативних документів, постійна зміна)									

Продовження табл. 1

1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*
Відсутність практики аналітичного обґрунтування стратегій розвитку на рівні держави, регіону, суб'єкта господарювання	3	2	2	1	2	-	-	3	2
Ментальність, трансформація суспільної свідомості	2	3	3	3	3	-	-	2	3
II. НА РІВНІ ОКРЕМИХ СУБЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ									
Недостатня кваліфікація економістів	4	4	3; 4	5; 6	4	4	–	4	1
Відсутність спеціального підрозділу з економічного аналізу, незабезпеченість фахівцями-аналітиками	1	1	1	1	2	3	1	5	5
Недостатня якість даних бухгалтерського обліку	3	–	–	3	5; 6	1	–	3	3
Відсутність інформаційно-комп'ютерних технологій або їх використання в економічному аналізі	–	–	–	2	1	2	3; 4	6	6
Недостатність методичних матеріалів	–	3	3; 4	4	5; 6	–	3, 4	6	2
Низька ефективність методів аналізу, які застосовуються	–	–	–	–	–	5; 6	–	3	6
Слабка організація аналітичної роботи	5	5	5	5; 6	3	5; 6	5	2	4
Недостатня зацікавленість управлінського персоналу, власників	2	2	2	–	5	–	5	1	5
Кількість фахівців, які відповіли на поставлені запитання	11	25	12	18	14	21	23	52	37

За результатами анкетування виділено два блоки причин: перший – загальні, що складається з трьох груп причин, другий – причини на рівні окремих суб'єктів господарювання. Переважна більшість респондентів, як з представників окремих суб'єктів господарювання, так і аудиторських, консалтингових фірм, органів системи державного контролю на перше місце виносять недосконаліть законодавчої бази, що проявляється у неузгодженості та суперечливості положень різних нормативних документів, їх постійній зміні. Серед груп причин другого блоку більшість фахівців вказували на відсутність спеціалізованого аналітичного відділу. Крім наведених груп причин фахівцями вказувалися і такі: недостатність ресурсного потенціалу, консерватизм менеджменту суб'єкта господарювання. Все це вимагає уваги та відповідних дій з боку вчених і практиків задля забезпечення індивідуальних, суспільних і державних потреб щодо економічного аналізу в Україні.